

Elf jaargangen Militaire Spectator (1992-2002)

drs. J. Terpstra - kolonel b.d. MPSD*

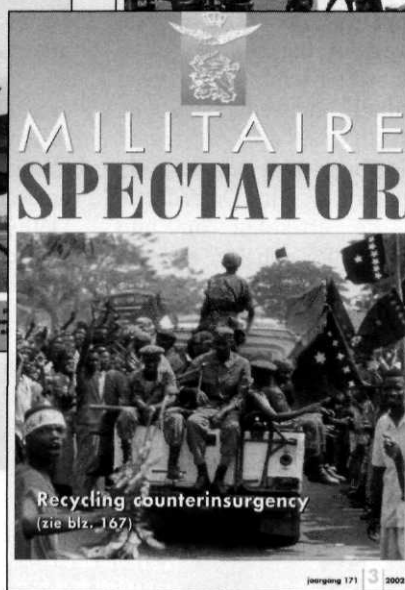
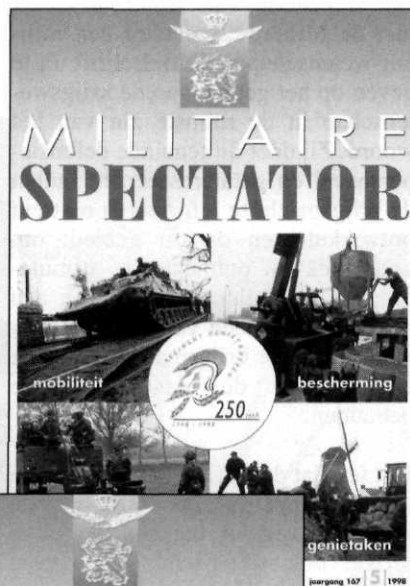
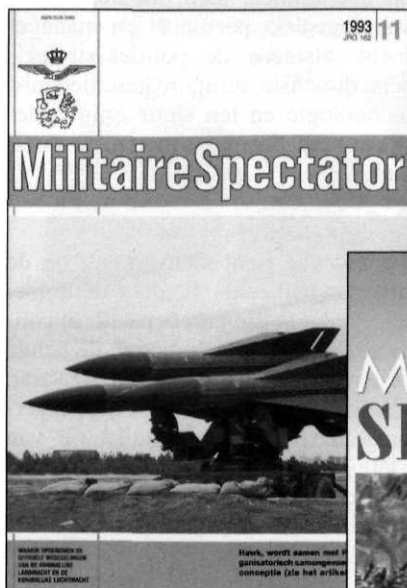
Inleiding

Af en toe kom ik een artikel tegen dat door de keuze van het onderwerp of door de originele behandeling van het onderwerp mijn speciale aandacht trekt. Zo een artikel verscheen in de zomer van 2001 in het tijdschrift *Armed Forces & Society*.

Morten G. Ender ontleedt op basis van een onderzoek in 'Authorship and Affiliation in *Armed Forces & Society*: Volumes 1 – 25' 25 jaargangen van dit tijdschrift. In het artikel wordt het voor historici vertrouwde adagium zichtbaar dat elk tijdschrift zijn eigen geschiedenis schrijft. Actuele vraagstukken geven vaak richting en kleur aan artikelen die geplaatst worden.

Geldt dat ook voor de *Militaire Spectator*? Immers, de afgelopen jaren behoren tot een periode die vermoedelijk tot één van de enerverendste voor de Nederlandse krijgsmacht in vredetijd kan worden. Nieuwe taken, nieuwe structuren, het vertrek van dienstplichtigen, de vorming van een beroepskrijgsmacht, de frequente inzet voor vredesoperaties, bezuinigingen, nieuwe economische beheerssystemen waren onderwerpen die onze aandacht vroegen. Redenen voldoende om het onderzoek van Ender te

* Kolonel b.d. Terpstra is van maart 1996 tot en met maart 2002 redacteur geweest van de *Militaire Spectator*.

repliceren voor de laatste jaargangen van de *Militaire Spectator*.

In dit artikel zullen allerlei vertrouwde zaken aan de orde komen, zoals auteurs, onderwerpen van artikelen, de rubrieken meningen van anderen en boekbesprekingen, maar ook minder vertrouwde zaken zoals de sekse van de auteurs, of ze burger dan wel militair zijn, het krijgsmachtdeel waartoe een auteur behoort, artikelen in een vreemde taal en de vraag uit welke landen buitenlandse auteurs afkomstig zijn.

Maar daarvoor is het eerst nodig kort aandacht te besteden aan het redactie-

statuut, de redactie en de toegepaste methode van onderzoek.

Redactiestatuut

De *Militaire Spectator*, opgericht in 1832, is eigendom van de Staat der Nederlanden, in dezen vertegenwoordigd door de minister van Defensie. Per 1 januari 1972 is het uitgeefrecht overgedragen aan de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap (KVBK). Het Redactiestatuut (de laatste versie dateert van 20 oktober 2000) regelt de werkzaamheden van de door de KVBK ingestelde redactie en haar relatie tot het bestuur.

'Een wetenschappelijk tijdschrift'

Het ministerie van Defensie wenst met de Militaire Spectator een militair-wetenschappelijk tijdschrift uit te geven op het gebied van de krijgswetenschap in de ruimste zin van het woord. Zij doet dit teneinde defensiepersoneel en geïnteresseerden buiten de krijgsmacht te informeren omtrent ontwikkelingen op dit gebied; om onderzoek en publicatie te stimuleren; om een bijdrage te leveren aan het op peil houden van de professionaliteit van de krijgsmacht en om de dialoog met de maatschappij te behouden.

Het feit dat de Militaire Spectator een wetenschappelijk tijdschrift is, wil nog niet zeggen dat elk geplaatst artikel ook wetenschappelijk moet zijn. Informatie omtrent algemene ontwikkelingen over de krijgsmacht bijvoorbeeld, hoeft niet per definitie wetenschappelijk te zijn. De redactie beoordeelt de artikelen op hun 'wetenschappelijk' gehalte al naar gelang de auteur zijn of haar bijdrage als zodanig presenteert.

Rubrieken

De inhoud van ieder nummer bestaat idealiter uit een editoriaal, een aantal artikelen, eventuele discussie rond eerdere publicaties ('meningen van anderen'), boekbesprekingen, samenvattingen en mededelingen vanwege autoriteiten en/of de KVBK. De onderwerpen lopen uiteen van tactische en operationele aard, tot het gebied van logistiek, personeel en management, alsmede de politiek-strategische dimensie, militaire geschiedenis, technologie en ten slotte enig ander onderwerp dat past binnen de doelstelling.

Doelgroepen

De redactie richt zich primair op de doelgroepen zoals die door de minister van Defensie zijn bepaald. In concreto betreft het de actief dienende officieren van de KL, KLU en de KMar, alsmede – sinds 1999 – de burgerambtenaren van het ministerie van Defensie vanaf schaal 12. De omvang van de inhoud bedraagt, buiten de advertenties om, jaarlijks ongeveer 600 pagina's.

Redactie

Samenstelling

De redactie is in beginsel samengesteld uit officieren en één of meer daaraan gelijkgestelde burgermedewerkers van Defensie. Zij zijn afkomstig uit de KL, de KLU, de KMar of de Centrale Organisatie.

De redactie bestaat uit een hoofdredacteur, een adjunct-hoofdredacteur, minimaal vijf redacteurs en een bureauredacteur.

Verantwoordelijkheden

De op te nemen artikelen behoeven de goedkeuring van de redactie. De schrijver is verantwoordelijk voor de inhoud. De schrijver dient te bewaken dat hij of zij geen regels schendt met betrekking tot het openbaren van vertrouwelijke informatie.

De goedkeuring tot plaatsing houdt niet in dat de redactie inhoudelijk met het artikel instemt.

Tijdens redactievergaderingen vormt dit aspect vaak een bron van discussie. Het Editoriaal verwoordt de gedachten van de redactie, en wordt om en om door één van de redacteurs geschreven. Editorialen worden door de redactie besproken en vastgesteld. Ze worden zonder naam gepubliceerd. De verantwoordelijkheid naar buiten toe ligt bij de hoofdredacteur.

Werkwijze

De redactie vergadert in beginsel eenmaal per maand. Tijdens de vergaderingen worden de aangeboden artikelen en het editoriaal besproken en beoordeeld op geschiktheid. Artikelen worden steeds onder naam gepubliceerd. Artikelen die reeds elders zijn gepubliceerd, worden alleen in heel bijzondere gevallen overgenomen. De beoordeling van de artikelen geschiedt door elke redacteur op grond van zijn persoonlijke visie. Desondanks worden enige algemene criteria gehanteerd.

Militaire geschiedenis, een thema dat regelmatig terugkeert in de Militaire Spectator (Bron: IMG/KL)

Artikelen worden onder meer beoordeeld op hun relevantie voor de doelgroepen, actualiteit, structuur, begrijpelijkheid, leesbaarheid, consistentie en taalgebruik.

Bij wetenschappelijke bijdragen vormen ook de methodologie en toegankelijkheid criteria. Daarnaast is het van belang dat een artikel niet strijdig is met de doelstelling; dat standpunten en/of meningen worden onderbouwd en dat het artikel niet beledigend of onnodig grievend is. Deze weliswaar niet uitputtend opgesomde criteria laten voldoende ruimte over voor diepgaande discussies tijdens een redactievergadering.

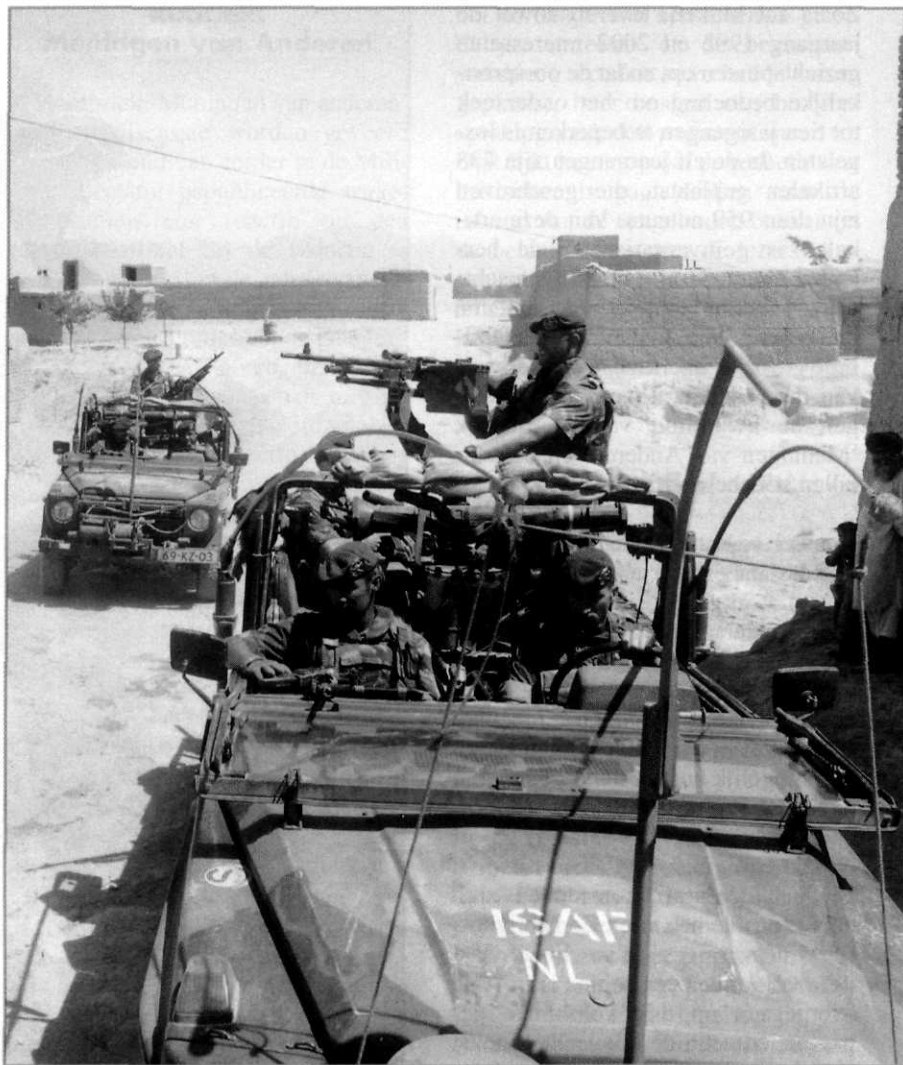
Mede door de vele beoordelende redacteuren en hun diverse achtergrond komt het wel eens voor dat:

een conceptartikel in de eerste ronde door de één de hemel in geprezen wordt terwijl de volgende redacteur nog nooit zo iets slechts gelezen heeft.

Wanneer de redactie op een artikel een inhoudelijke wijziging en/of aanvulling noodzakelijk acht, dan zal dit door zorg van de hoofdredacteur of één van de redacteuren ter kennis worden gebracht van de schrijver.

Indien de redactie een artikel niet geschikt acht voor publicatie, zal de hoofdredacteur zorg dragen dat de schrijver hiervan in kennis wordt gesteld en dat het artikel wordt gerecentreerd.

Artikelen worden soms op eigen initiatief aangeboden. In andere gevallen zoekt de redactie naar auteurs. Bij de eerste categorie valt op dat subalterne officieren minder tot schrijven komen. Bij de laatste categorie loopt de redactie niet alleen op tegen potentiële schrijvers met drukke tot zeer drukke banen. Soms is de betrokkene

Nieuwe taken: vredesoperaties (Foto: Mediacentrum KI)

terughoudend met kritische opmerkingen vanwege functionele betrokkenheid. Of omdat hij of zij het 'beleid' niet ter discussie kan of wil stellen.

Bureauredactie

Na goedkeuring van een artikel door de redactie neemt de bureauredactie het productieproces over. Artikelen worden zorgvuldig bekeken op taalgebruik en stijl, en er wordt passend illustratiemateriaal bij gezocht. De door de vormgever opgemaakte drukproeven worden – indien de tijd dit toelaat – aan de auteur voorgelegd, die vaak van deze gelegenheid gebruikmaakt om de actuele stand

van zaken toe te voegen. Nadat alle artikelen van een nummer zijn afgerond volgt het 'akkoord voor drukken' en zo'n twee weken later ligt de Militaire Spectator bij een ieder op de deurmat.

Methodie van onderzoek

Ik ben in de loop van 2002 met het onderzoek begonnen en het bevat oorspronkelijk de jaargangen 1992 tot en met 2001. Aangezien het dataonderzoek begin 2003 is afgesloten, is ook de jaargang 2002 alsnog bij het onderzoek betrokken. →

Zoals zal blijken, leveren zowel de jaargang 1992 en 2002 interessante gezichtspunten op, zodat de oorspronkelijke bedoeling om het onderzoek tot tien jaargangen te beperken is losgelaten. In de elf jaargangen zijn 738 artikelen geplaatst, die geschreven zijn door 959 auteurs. Van deze artikelen is geïnventariseerd: de herkomst (burger, militair, krijgsmachtdeel, geboorteland) van de auteurs, hun sekse, hun eventuele academische graad en uiteraard het onderwerp van de artikelen. Tevens is opgeslagen de kwantiteit van de rubriek 'Meningen van Anderen' en de aantallen boekbesprekingen.

Hoewel er statistische berekeningen op het databestand mogelijk zijn, zijn deze niet uitgevoerd omdat het in dit artikel meer om trends gaat dan om significante verschillen. Om de leesbaarheid te bevorderen gebruik ik in dit artikel zo min mogelijk tabellen. Tevens zal in dat kader in de tekst zo min mogelijk herhaald worden wat al in een tabel te zien is.

Beperkingen

Bij het inventariseren deden zich enkele problemen voor. Zo is bijvoorbeeld de vormgeving gewijzigd. Van twee kolommen per pagina is in 1995 overgegaan op drie kolommen per pagina, hetgeen de hoeveelheid tekst per pagina heeft veranderd, en daarmee een vergelijking tussen de verschillende jaargangen niet meer volledig mogelijk is.

Daarnaast zijn in 1999 samenvattingen in het Nederlands en het Engels ingevoerd. Een andere verandering betreft het plaatsen van een foto van de omslag van het gerecenseerde boek bij de boekbespreking.

Hoewel in de loop van de onderzochte jaargangen steeds meer de gegevens van een auteur bij het artikel worden geplaatst, is het niet altijd mogelijk om aan de hand van die gegevens te bepalen of de auteur een vrouw of een man is. Ook het bepalen van het onderwerp is niet volledig objectief en betrouwbaar uit te voe-

Personeel en organisatie of onderwijs en opleiding? (Bron: IMG/KL)

ren. Hetgeen bleek bij het opnieuw categoriseren van de onderwerpen van de artikelen als er een telfout was gemaakt.

Op zich is dat niet vreemd omdat sommige onderwerpen van artikelen multi-interpretabel zijn. Een artikel over het opleidingsverloop van een school kan bij verschillende hoofdonderwerpen worden ingedeeld, zoals bij onderwijs en opleiding, maar ook bij sociaal-wetenschappelijk onder-

zoek of bij personeel en organisatie.

Een artikel over de inzet van 806 Squadron boven het voormalig Joegoslavië kan worden ingedeeld bij het hoofdonderwerp operationeel, maar ook bij vredesoperaties of bij militaire geschiedenis. Vanwege deze indeelingsproblemen zal er in dit artikel wel aandacht worden besteed aan de onderwerpen van de artikelen maar niet in vergelijking tot de verschillende jaargangen.

Onderwerpen

Hiervóór is al ingegaan op de problemen om de onderwerpen van een artikel objectief te kunnen categoriseren. Overigens wordt de kwantiteit van de onderwerpen in een bepaalde jaargang sterk bepaald door het feit aan welk onderwerp een themanummer is besteed. Als voorbeeld kan daarbij genoemd worden het onderwerp Inlichtingen en Veiligheid.

Over het algemeen zijn er weinig artikelen die aandacht besteden aan het onderwerp Inlichtingen en Veiligheid totdat er in 2001 in een themanummer, dat zelfs nog doorliep in een volgend nummer, aandacht voor was. Zo is er wel een in de loop van de jaren redelijk constante bijdrage van de onderwerpen over operationele en tactische zaken (inclusief vredesoperaties), militaire geschiedenis, politiek en veiligheidsbeleid, en personeel en organisatie.

In de loop van de jaren is het aantal financieel-economische en logistieke artikelen geleidelijk afgenomen. De logistiek is in 2002 weer volop in de belangstelling gekomen door een themanummer. Met uitzondering van de jaargangen 1994 en 1997 verschenen er minimaal één en soms twee themanummers in een jaargang. Zo werd er in de loop van de jaren in een themanummer aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Nederlands-Indië vijftig jaar geleden;
- bedrijfsvoering in de KL;
- de toekomst van de krijgsmacht;
- de bevrijding van Nederland vijftig jaar na dato;
- 1 Divisie '7 december';
- genie;
- vijftig jaar NAVO;
- veteranen;
- Europese Defensie;
- Kosovo;
- personeel;
- inlichtingen en veiligheid;
- de epiloog van het Niod-rapport over Srebrenica, en
- logistiek (in 2002).

Rubriek: Meningen van Anderen

In de rubriek 'Meningen van anderen' kan een discussie worden gevoerd over de inhoud van eerder in de Militaire Spectator gepubliceerde artikelen. Indien een reactie op een geplaatst artikel bij de redactie is ingediend dan krijgt de auteur van het oorspronkelijke artikel de reactie voorgelegd en wordt hem de gelegenheid geboden om te reageren in de vorm van een antwoord op de mening van anderen. In beginsel worden reactie en antwoord in hetzelfde nummer geplaatst.

Ondanks dat in de redactie het idee postvatte dat er in de loop van de jaren minder wordt gereageerd door de lezers, is dat niet terug te vinden in de elf jaargangen geplaatste reacties (73 in totaal). Met uitzondering van twee uitbijters (1993 en 2001, waarin maar één reactie is geplaatst) blijft het aantal reacties per jaargang redelijk constant.

De jaargang 2002 doorbreekt met 13 geplaatste reacties de trend.

Hieraan hebben de kritische bijdragen van brigade-generaal De Vries in de rubriek 'Tegenwicht' zeker een bijdrage geleverd. Hieruit blijkt toch wel dat de Militaire Spectator na 171 jaargangen nog steeds kritisch wordt gelezen.

Rubriek: Boekbesprekingen

In de rubriek 'boekbesprekingen' worden recensies gepubliceerd. In de elf jaargangen zijn er 432 boekbesprekingen op 413 bladzijden geplaatst. Als je alle boekbesprekingen in de loop van de jaren beziet, vallen er twee dingen op. Ten eerste: het aantal recensies vermindert geleidelijk van 60 in 1992, via 94 in 1993 naar 19 in 2002. Ten tweede valt op

dat de lengte van een recensie geleidelijk toeneemt. In de beginjaren wordt een recensie soms in één kolom geplaatst, later beslaat een boekbespreking vaak één pagina of meer. Ook lijkt het er op dat de redactie wat kritischer is gaan kijken naar de inhoud van de aangeboden boeken en de belangstelling van de lezers. Aan een boek over bijvoorbeeld het uitgiftebeleid van de postzegels in Nederland in de laatste twee oorlogsjaren wordt in de laatste jaren in beginsel geen aandacht meer besteed.

Auteur-artikel ratio

In het Amerikaanse onderzoek van Ender en in ander Amerikaans onderzoek is geconstateerd dat in de laatste jaren het aantal auteurs per artikel stijgt. Het aantal auteurs per artikel is uit te drukken in een auteur-artikel ratio, waarin het aantal auteurs in een jaargang wordt gedeeld door het aantal geplaatste artikelen.

In de eerste vijf jaargangen van Armed Forces & Society bedroeg de ratio 1,28, terwijl in de laatste vijf jaargangen een ratio is bereikt van 1,45. De laatste twee jaargangen haalden zelfs ratio van respectievelijk 1,52 en 1,78. In de tabel op de volgende pagina zijn van de elf jaargangen van de Militaire Spectator het aantal artikelen, de auteurs en tevens het aantal pagina's (advertenties niet meegeteld) opgenomen.

Hoewel in de loop van de tijd een lichte stijging van de auteur-artikel ratio valt waar nemen, is deze stijging niet gelijkmatig en de ratio van de jaargangen 2000 en 2002 ligt weer beneden het gemiddelde.

Een stijging zoals in Amerika heeft zich bij de Militaire Spectator niet voorgedaan. Wel valt uit de tabel op te maken dat het aantal bladzijden per jaargang geleidelijk is toegenomen tot ruim boven de 600 die in het redactiestatuut worden genoemd. Met deze geleidelijke stijging van het aantal pagina's neemt ook het aantal artike-

Jaar	artikelen	auteurs	auteur-artikel ratio	pagina's
1992	65	89	1,369	551
1993	59	75	1,271	548
1994	65	79	1,215	567
1995	62	77	1,242	572
1996	69	91	1,318	562
1997	66	85	1,288	573
1998	68	93	1,367	625
1999	70	95	1,357	646
2000	77	91	1,182	705
2001	75	106	1,413	710
2002	62	78	1,258	645
Totaal	738	959	1,300	6704

Tabel 1 : Auteur - artikel ratio

len per jaargang, met uitzondering van 2002, toe.

De artikelen met vier auteurs zijn met name vanaf de jaargangen 1999 geplaatst. Toch is de auteur-artikel ratio niet opvallend gestegen omdat in diezelfde periode het aantal artikelen met twee auteurs is teruggelopen. In vergelijking met het Amerikaanse onderzoek van Ender op dit punt zijn er slechts marginale verschillen waarneembaar.

Aantal auteurs	n	%
1	566	76,69
2	133	18,02
3	29	3,93
4	10	1,36

Tabel 2 : Aantal auteurs per artikel

Herkomst van de auteurs

Militair versus burger

Van de 959 auteurs zijn er 607 militair en 352 burger. Een uitzondering op de trend dat militairen vaker artikelen schrijven is 1999. In dat jaar zijn er van de geplaatste artikelen 46 door burgers en 45 door militairen geschreven.

Ook het jaar 2002 vormt weliswaar in mindere mate een afwijking van de trend. In dat jaar was de verhouding militair - burger 43 - 35. De overige jaren volgden in grote lijnen de algemene trend. Van de 607 militairen waren er 33 afkomstig uit het buitenland en 58, op het moment van publiceren, buiten dienst.

Wat bij de militairen buiten dienst opvalt is dat er in de laatste vier jaargangen minder artikelen zijn geplaatst die door een militair buiten dienst zijn geschreven. 'Te druk' is

een bekende kreet, die de redactie regelmatig hoort van actieve militairen als zij worden benaderd met het verzoek een bijdrage te leveren. Je kunt dan verwachten dat er meer bijdragen komen van militairen buiten dienst, maar niets is minder waar.

Vrouwen

In de 11 jaargangen hebben 30 vrouwelijke auteurs een bijdrage geleverd. Hoewel er wel verschillen zijn per jaargang is er in het schrijven van artikelen door vrouwen niet een trend omhoog dan wel omlaag te ontdekken. Het aantal van 30 is overigens een ondergrens omdat het niet altijd goed mogelijk is geweest om te bepalen of een auteur een vrouw is. In de meeste gevallen is het wel bij het artikel vermeld, maar niet altijd.

Daar waar de onderzoeker de auteur kent, heeft hij de registratie alsnog uitgevoerd. Er is sprake van een ondergrens omdat het kan zijn vorgekomen dat er een artikel is geplaatst van een auteur waarvan de onderzoeker niet weet dat de auteur een vrouw is.

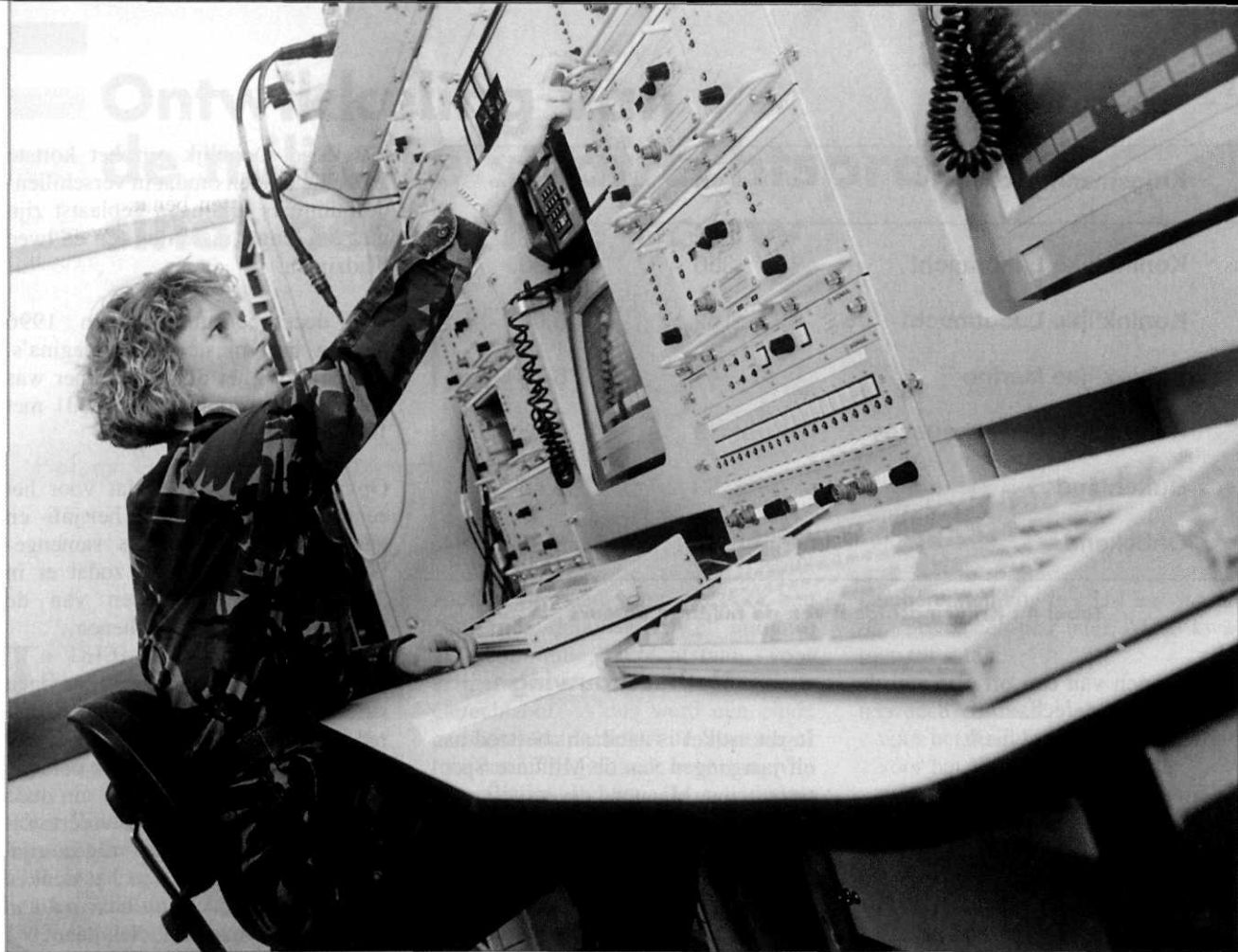
Land van herkomst auteur

Van de 738 geplaatste artikelen zijn er 686 geplaatst in het Nederlands, 50 in het Engels en 2 in het Duits.

Land	n	%
Nederland	891	92,90
USA	16	1,67
België	8	0,83
Duitsland	7	0,73
Rusland	6	0,63
Canada	6	0,63
Australië	4	0,42
Engeland	4	0,42
Frankrijk	3	0,31
Hongarije	2	0,21

Tabel 3 : Land van herkomst auteurs

Vervolgens zijn er nog 12 landen met één auteur te weten, Italië, Denemarken, Schotland, Zwitserland, Turkije, China, Israël, Noorwegen, Zweden, Bulgarije, Spanje en Roemenië.

In het aantal vrouwelijke auteurs is geen stijgende of dalende trend te ontdekken (Bron: IMG/KI)

Wat niet direct zichtbaar is in de tabel, is dat het aantal artikelen in een vreemde taal in de laatste vier jaargangen is toegenomen en dat daarmee ook het aantal auteurs van buitenlandse herkomst is gestegen. Soms wordt een buitenlandse auteur door de redactie gevraagd een bijdrage te leveren, maar vaker worden buitenlandse artikelen aangeboden aan de redactie met het verzoek tot plaatsing.

Academische graad

Voor een periodiek dat een bijdrage wil leveren aan de krijgswetenschap in de ruimste zin van het woord, is het interessant te bezien in hoeverre de auteurs met succes een wetenschappelijke opleiding hebben gevolgd. In het Amerikaanse onderzoek is Ender zover gegaan dat hij is nagegaan op welke universiteit betrokkenen de academische graad hebben behaald. Dat is voor Nederlandse begrippen niet opportuun.

Van de 959 auteurs hebben 504 auteurs op het moment van indienen van het artikel een academische graad. In 1993, 1994, 1996 en 1997 zijn er meer artikelen geplaatst van auteurs zonder academische graad dan mét.

Gezien de ruimere mogelijkheden om als militair in het laatste decennium een academische graad te kunnen halen, zal het geen verbazing wekken dat de verhouding wel of geen academische graad geleidelijk is veranderd in het voordeel van de academische graad.

Tevens is bij dit punt van belang in hoeverre een hoogleraar de Militaire Spectator een tijdschrift vindt om in te publiceren. In de 11 jaargangen zijn 72 bijdragen geleverd door hoogleraren. In de loop van de jaargangen vertoont het aantal bijdragen van hoogleraren met uitzondering van een enkele uitbijter (drie in 1994 en elf in

1995) een redelijk gelijkmatig beeld. Het zal geen verbazing wekken dat de meeste bijdragen geleverd worden door hoogleraren afkomstig van de KMA.

Krijgsmachtdeel van de militaire auteurs

In tabel 4 vallen twee zaken op en dat betreft het relatief grote aantal bijdragen van auteurs behorende tot de Koninklijke Marine, terwijl officieren van de Koninklijke Marine de Militaire Spectator in beginsel niet ontvangen, behalve als zij lid zijn van de KVVK.

Wel tot de doelgroep behoren militairen van de Koninklijke Marechaussee en in de tabel is te zien dat er door hen maar minimaal gepubliceerd wordt in de Militaire Spectator.

In 2002 is daar een lichte kentering in gekomen, en mogelijk dat het voor het eerst sinds eind 2001 in de redac-

Krijgsmachtdeel	n	%
Koninklijke Landmacht	366	60,30
Koninklijke Luchtmacht	152	25,04
Koninklijke Marine	41	6,75
Koninklijke Marechaussee	9	1,48
Buitenland	33	5,44
Onbekend	6	0,99

Tabel 4 : Krijgsmachtdeel van de militaire auteurs

tie opnemen van een officier van de Koninklijke Marechaussee daar een bijdrage aan geleverd heeft.

Rang van de militaire auteurs

Als laatste in deze paragraaf over de herkomst van de auteurs besteed ik aandacht aan de rangen van de militaire auteurs.

In tabel 5 worden de rangen genoemd zoals gebruikt door de KL en de KMar. Bij de inventarisatie zijn de militairen van de KLU en de KM bij de overeenkomstige rang ingedeeld.

De getallen in tabel 5 spreken voor zich en behoeven geen toelichting.

Slotbeschouwing

In dit artikel is aandacht besteed aan elf jaargangen van de Militaire Spectator, waarbij een diversiteit aan onderwerpen aan de orde is geweest. Het artikel sluit ik af met het vermelden van een aantal zaken die mij tijdens mijn onderzoek zijn opgevallen en die ik niet eerder in dit artikel kwijt kon.

Het langste artikel is geplaatst in het juninummer van 2002. Het artikel 'Srebrenica. Een veilig gebied. Epiloog' bevat het slotstuk van het derde NIOD-rapport over Srebrenica. Het is

Militaire rang	n	%
generaal	7	1,15
luitenant-generaal	17	2,80
generaal-majoor	25	4,12
brigade-generaal	30	4,94
kolonel	158	26,03
luitenant-kolonel	184	30,32
majoor	116	19,11
kapitein	34	5,60
eerste luitenant	13	2,14
tweede luitenant	14	2,31
(cadet)vaandrig	3	0,49
onderofficier	1	0,17
onbekend	5	0,82

Tabel 5 : Rang van de militaire auteurs

niet goed mogelijk om het kortste artikel te duiden omdat in verschillende nummers bijdragen geplaatst zijn met een lengte tussen de één en twee bladzijden.

Het decembernummer van 1996 bevatte het minste aantal pagina's, namelijk 37, het dikste nummer was het novembernummer van 2001 met 100 pagina's.

Opvallend was verder dat voor het eerst sinds 1970 in 2002 het juli- en augustusnummer weer is samengevoegd tot één nummer, zodat er in 2002 maar 11 uitgaven van de Militaire Spectator verschenen.

Het doel dat de minister voor ogen stond heeft niets aan actualiteit verloren. Daarbij mag niet worden vergeten dat de Militaire Spectator ook een naslagfunctie vervult. Wie in oude jaargangen bladert constateert dat vele ontwikkelingen te volgen zijn. Wie geïnteresseerd is in het denken over de krijgsmacht en haar rol kan moeilijk om deze periodiek heen.

Bij de redactie leeft de wens om de inhoud digitaal toegankelijk te maken. Dat zou voor velen belangrijk gedachtegoed beter toegankelijk maken.

Ik weet voor welke uitdagingen de redactie steeds staat. Ik weet ook dat er allerlei gedachten leven om artikelen door jongere medewerkers te laten schrijven.

Zoals ik aangeef richt de Militaire Spectator zich inhoudelijk al op alle krijgsmachtdelen en het defensie-apparaat in de nationale en internationale context. Het aantrekken van een redacteur uit de Koninklijke Marine zou dit beeld versterken.

Ik hoop dat de Militaire Spectator nog lang de rol mag spelen die ze in het verleden vervulde en in het heden vervult. Ter afsluiting van dit artikel mag niet onvermeld blijven dat de huidige hoofdredacteur als redactielid alle elf jaargangen heeft helpen verzorgen.